Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 4000 м. п.

ВОЛЬНЫ СЬЦЯГ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 48.000 м. п.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 8000 мк., сярод тэксту 7000 м. і на 4 стр. 6000 м., за радок пэтыту у 1 шпальт.

№ 11. Вільня, Нядзеля, 23-га верасьня 1923 г. Год I.

„Трыкутнік сіл“.

У тым ўнутраным змаганьні, якое адбываецца *на грунце сацыяльнага падзелу* ў грамадзянстве Польшчы, звычайна разрозьніваюць *дзьве сілы* — два ўзаемна варожыя згуртаваньні партыяў. З аднаго боку маем „левіцу“—згуртаваньне польскіх сацыялістаў і „вызваленцаў“ з далучыўшайся да апошніх групай „людоўцаў“ Домбскага; з другога боку — так-званую „хіена-пястоўскую“ большасьць, аб'яднаньне права-цэнтравых партыяў, аднолькава варожых да сацыяльнага радыкалізму „левіцы“.

Але ёсьць ў Польшчы яшчэ трэцяя сіла, якая творыцца не на сацыяльным грунце, а на грунце *нацыянальным*: гэта згуртаваньне *нацыянальных меншасьцяў*. Трудна гэтаму згуртаваньню даць якоесь іншаеназваньне: гэта—нешта нясталае, нешта такое, што творыцца самым ходам жыцьця „ад прыпадку да прыпадку“, да чаго нацыянальныя меншасьці, па сваім сацыяльным і палітычным імкненьням зусім сабе чужыя, *прымушаюцца* варожай палітыкай ў адносінах да іх Польскае дзяржавы.

„Інародцаў“ білі ўсе „левіцовыя“ ўрады з панам Пілсудскім наперадзе. Б'ець іх і цяперашні правы ўрад, толькі больш адкрыта, „дзеля прынцыпу“. І, як раней, так і цяпер вонкавыя прычыны нязьменна прымушаюць меншасьці ўзаемна гарнуцца да сябе, каб супольнымі сіламі бароцца за існаваньне ўсіх няпольскіх нацыянальнасьцяў разам і кожнае асобна.

Такім парадкам на арэну ўнутранае грамадзкае барацьбы ў межах Польскага гаспадарства—побач з „правіцай“ і „левіцай“ — выступае *трэцяя сіла*: нацыянальныя меншасьці.

Утварыўся такі *трыкутнік сілаў*: „правіца“ змагаецца з левымі і меншасьцямі, „левіца“ — з правымі і тымі-ж меншасьцямі, урэшце, нацыянальныя меншасьці прымушаны бароцца і з аднымі і з другімі, бо і з правага і з левага боку проці іх вядзецца паход.

Прымусовае аб'яднаньне нацыянальных меншасьцяў паміж сабою, ня гледзячы на клясовыя супярэчнасьці, якія ў іх істнуюць, адбіваецца на ўсім укладзе грамадзкіх сіл ў Польшчы. Гэта дужа добра разумее „левіца“ і стараецца на ўсялякія спосабы дабіцца раздрабненьня нацыянальных меншасьцаў на клясовым грунце, каб гэтак левыя элемэнты перацягнуць на свой бок.

На першы пагляд, гэта здаецца вельмі натуральным і справядлівым. Кожная нацыянальная меншасьць—гэта кампрамíснае згуртаваньне рознародных, ўзаемна варожых сабе з клясовага пагляду груп. Аднак, зусім ясна, што пагроза зьніштажэньня кожнае нацыянальнае меншасьці „чорнымі“ ці „чырвонымі“ польскімі нацыяналістамі роўна небясьпечна як для ўсяго нацыянальнага цэлага, так і для асобных клясаў гэтага цэлага. На гэтым—і *выключна на гэтым*—і дзяржыцца еднасьць ў нацыянальных меншасьцаў, — ды аб гэта разьбіваюцца ўсе спробы пэпээсаў, іх саюзьнікаў, перацягнуць левыя групы меншасьцяў да польскае „левіцы“. Разьбіваюцца і *будуць разьбівацца*, бо пагроза нацыянальнаму істнаваньню меншасьцяў ідзе ад „левіцы“ ў такой самай меры, як і ад „правіцы“.

Гэта павінны зразумець польскія левыя партыі—П. П. С. і іх суседзі справа. Мы можам згаварыцца з больш левымі суседзямі пэпээсаў, з прадстаўнікамі польскіх *незалежных сацыялістаў* і ім падобнымі, бо беларускія сацыялісты ня бачаць ў іх захватніцкага, зьвярынага нацыяналізму, уласьцівага „пэпээсам“ і іх больш правым саюзьнікам. Але з тымі, хто з поўнай сьвядомасьцяй свайго паступку рэзаў у Рызе жывое цела Беларусі, каб „ратаваць“ двары польскіх паноў ад падзелу іх між сялянамі, з тымі, хто, як „вызваленцы“, *у часе выбараў* у сойм апранаўся ў беларускую вопратку і кляўся здабыць для нас школу ў роднай мове, ды назат суліў аўтаномію, а *пасьля выбараў* адрокся ад ўсяго гэтага,—з тымі супольнага языка нельга знайсьці.

І *ня меншасьці трэба „лячыць“ ад „нацыяналізму“, але трэба вылячыць ад яго польскую „левіцу“*, і толькі тады зчэзьне тая вонкавая сіла, што *прымушае* меншасьці дзяржацца адзінага нацыянальнага фронту.

На жаль, такога радыкальнага „самалячэньня“ ад пэпээсаў і камп. спадзявацца ня прыходзіцца. Аб гэтым сьведчыць факт, што на праектаваным партыйным кангрэсе П. П. С. справа адносін да нацыянальных меншасьцяў будзе разглядацца ў межах тых асноўных палажэньняў, якія былі запрапанованы прадстаўніком пэпээсаўскае „правіцы“, вядомым сваім дзікім нацыяналізмам, панам Недзялковскім. А раз партыя йдзе за Дашынскімі і Недзялковскімі, яна ня можа далёка адыйсьці ад Вітасаў і Гломбіньскіх ў нацыянальным пытаньні.

І напярэдадні магчымага абастрэньня палітычнае барацьбы ў Польшчы мы павінны прызнаць, што ў укладзе грамадзкіх сіл нельга спадзявацца ніякіх зьмен: *„трыкутнік сіл“ астаецца непарушны.*

Лаўрыновіч.

Паміж дзьвюх сілау.

Мінулая сусьветна-імпэрыялістычная вайна перакроіла нанава карту Эўропы, паляпіла на ёй дзяцей вэрсальскага міру—новыя, па істоце сваёй імпэрыялістычныя маладыя дзяржавы. І рэч гэта зусім натуральная—імпэрыялізм дужых тварцоў Лігі Народаў і вэрсальскаму трактату спарадзіў на свой кшталт арганізмы здолеўшых выбіцца на шлях самастойнае дзяржаўнасьці некаторых народаў.

Гэткія зьявішчы ведала гісторыя й раней, і конструіраваньне пераможцамі новых пасьляваенных дзяржаваў—рэч зусім ня новая пад сонцам.

Нябывалым толькі па сіле зьяўляецца іншы рэзультат вайны—гэта падзел цэлага сьвету на *дзьве клясава варожыя паміж сабою сілы*.

Падсалоджаны парлямэнтарызмам, эўропэйскі даваенны дэмократызм апынуўся пасьля сусьветнай разаніны ў хвасьце прогрэсу ўсяго чалавецтва.

Як кашмарны сон, зьнікла на ўсходзе Эўропы вялізарнейшая імпэрыя расейскіх цароў, зьмяніўшыся сягоньня на Саюз Радавых Соцыялістычных Рэспублік.

Адкрытае агалашэньне і жорстнае праводжаньне ў жыцьцё гэтым Саюзам прынцыпу дыктатуры працоўнае клясы, дыктатуры пролетарыяту, патрасло да караня жыцьцё ўсяе старое Эўропы, выклікаўшы шалёную ненавісьць да яе пануючае буржуазнае клясы.

Даваенная цыркуляцыя капіталу на ўсім сьвеце спалярыжавалася.

Бой нямецка-ангельскага капіталізму за новыя рынкі скончыўся для вэрсальскае Эўропы фатальна. Фатальны канец яго і для старых эўропэйскіх дзяржаваў, асабліва для пераможаных, але ў сэнсе эканамічным для так званых „дзяцей Вэрсалю“ канец вайны, даўшы фактычную палітычную дзяржаўную незалежнасьць, даў разам з тым поўную гаспадарчую залежнасьць ад дзяржаваў-пераможцаў.

У сэнсе гаспадарчым з усяго гэтага крывавага кашмару вайны найфатальней выйшаўшаю выглядае Польшча.

На мінулым тыдні прэса зафіксавала, што толькі за апошніх дзесяць дзён мінулага жніўня месяца ў Польшчы выдрукавана новых банкнотаў на суму 1.481.582.810.764 маркі, альбо штодня каля 150 мільярдаў марак.

І гэта бяз ніякага бальшавізму, бяз ніякай там дыктатуры пролетарыяту, грамадзянскай вайны і інш.

Праўда не ідэальным зьяўляецца, пры грубым параўнаньні, палажэньне гаспадаркі на абшарах быўшае Расеі, дзе цяпер Саюз Социяльных Рэспублік, але-ж да „мільянэрства“ кожнага грамадзяніна-пролетара гэтага новага ў сьвеце дзяржаўнага арганізму мяшчанскае обывательскае вока і вуха ўжо прывыкла і па абмяжованасьці сваёй лічыла дасюль прычынаю мільённых там банкнотаў усяго толькі адно: бальшавіцкую ўладу.

У галаве обываталя не зьмяшчаліся нялічаныя прычыны эканамічнае разрухі ад ваеннаго напружаньня, рэвалюцыйнае ломкі, грамадзянскае вайны, замаскованае дэнікініядаю, колчакоўшчынай і г. д. заграничнае інтэрвэнцыі.

Нарэшце, невычарпальнае багацьце расейскіх абшараў, паварот да „дзяржаўнага капіталізму“ пануючае партыі, зававліваньне да сябе чужаземнага капіталу і весь эканамічны скачок бальшавікоў назад магчыма што й паставіць калі на рэльсы колёсальны разбураны воз свае гаспадаркі.

Чуваць усюды, што там, у пролетарскіх дзяржавах, пачалося ўжо значнае эканамічнае выздараўленьне.

А якія-ж надзеі на гэткае выздараўленьне хаця-бы фатальных фінансаў у Польскай Рэспубліцы?

Дасюль, прыйшоўшыя цяпер да ўлады, партыі трубілі, будучы ў „народовэй“ опозыцыі ранейшым эрзац-левым урадам, што марка маланкаю паднімецца ўгару пры іх кіраваньні гаспадарствам.

А на дзеле аказалася, што ранейшыя 50-тысячныя банкноты замалыя для хьена - пястаўскага ўраду і выпушчаны ўжо ім адразу банкноты ў адну чверць мільёна—250 тысячныя.

Найменшыя дзяржаўныя вураднікі фортунным лёсам і шчодрым саюзам Хьены з Пястам абдараны раптам шчасьцем быць мільянэрамі, а вышэйшыя рангі вураднікаў прыходзіцца аплачваць ужо дзесяткамі мільёнаў марак.

А надзея ўсяго толькі на дабравольнае ахвяраваньне грамадзянамі золата й каштоўнасьцяў ды на заграничную пазычку, якая ніяк ня хоча выехаць з Парыжа.

Праўда, нешта маюць даць падаткі, але ад іх і так ужо скрыпіць абывательскі карак.

Паўстаўшы да жыцьця на мяжы дзьвух варожых сіл, Польша не магла ўхіліцца ад авангарднага палажэньня на старане аднае з іх, пасадзіўшы ўсю маладую энэргію неакрэпшага яшчэ дзяржаўнага арганізму за марныя рэзультаты рыжскага міру.

Мір гэты стварыў ёй балючую ірэдэнту, выкрэсьліць якую з ліку сваіх жыцьцёвых няўстройстваў няма ніякай магчымасьці.

Як зьмянілася на горшае польская марка за час ад пачатку польска-савецкае вайны да сягоньняшняга дня можна лёгка пераканацца цераз адно-два дробных параўнаньні.

Пры окупацыі Менску ў 1919 г. фунт чорнага хлеба быў па... 3 маркі, а сягоньня дайшоў да $2^1/_2$—3 тысячаў марак. Рэстаранны палудзень каштаваў тады 8 марак, а цяпер 25 тысячаў іх.

Дарагоўля вырасла, распухла, як у байцы і ня мае ніякае тэндэнцыі спадаць.

А хто ад яе церпіць?—Бядак.

Каму яна ня страшная саўсім? Багатыру.

Як і ўсюды, так і ў Польшчы дзьве варожыя між

сабою сілы выкрышталізоўваюцца й выпукляюцца ўсё ярчэй з кожным днём і толькі спрытна раздуты пануючым шовінізмам нацыянальны антагонізм тамуе няўхільна-шыбкі рост іншага антагонізму—клясавага.

На нашым краі, дзе клясавае размежаваньне насяленьня не саўсім рэзкае, дзякуючы блізу што чыста аграрнай структуры яго гаспадаркі, мацнее, як электрычная энэргія, сіла нацыяналізму.

Нацыянальны гнёт дужых вытварае адпорную натуральную сілу ў слабых і жыцьцё сьвеціць непадлічанымі нікім ненармальнасьцямі.

Беларусь зарадзілася, як дзяржаўны арганізм, па тым баку лініі буржуазна-капіталістычнага сьвету і, як Польшча адсюль, так яна адтуль зьяўляецца форпостам, гатовым прыняць на сябе першы ўдар праціўнай стараны ў выпадку спатычкі між сабою дзьвёх сусьветных, ворожых сілаў.

Трагэдыя беларускага, працоўнага ў сваей масе, народу поўная.

У трагічным палажэньні падзелу застаецца адна толькі культурная беларуская творчасьць, адно набіраньне культурных вартасьцяў.

Праца ў гэтым кірунку зусім вольна йдзе там, дзе зьляпілася такая-сякая беларуская дзяржаўнасьць—у Беларусі Радавай.

Тое-сёе ў меру магчымасьці робіцца і тут, у Беларусі Заходняй, хаця пры варунках палітычнага націска жыцьця заўсёды стаяць на перашкодзе вольнаму культурнаму разьвіцьцю.

Адно толькі спрыяе тэй ці іншай творчасьці — гэта заціхшыя ўжо ваенныя грымоты, трывожыўшыя Нашую Зямлю некалькі гадоў.

Пакуль што, істнуе відочная азнака міру, спакою, але чаго азброіваюцца праціленыя староны? Чаго расьце гарачка будаваньня паветраных флётаў усюды?

Кожны стараецца быць гатовым у жахоўны момант барацьбы.

Вільсонаўскае няўпорнае дзіцятка—Ліга Народаў—бясьсільна трапешчацца над разрашэньнем дробнага, грэка-італьянскага конфлікту; яно напэўна памерла-б ад страху, калі-б нарадзіўся адкрыты конфлікт расейскага бальшавізму з усеэўропэйскім фашызмам.

Але й фашызм ня роўны па сваёй сіле ў Заходняй Эўропе.

Агнязьдзіўшыся ў Італіі, ён у іншых дзяржавах толькі зараджаецца пад фігавымі лісткамі пісанага дэмократызму.

Фінансавая гангрэна Нямеччыны, як гурба мешаніны, нарушае раўнавагу сіл Заходняй і Усходняй Эўропы, гатовая кожную мінуту пахіліцца ў адзін з акаляючых яе бакоў.

Моц, разьдзёртае між дзьвюма конкурэнцыйнымі, сусьветнымі сіламі, Беларусі,—працоўнае па сваім соцыяльным тварь,—мусіць вытвараецца ў самой сабе.

Культурны рост наш адбываецца ўпарта, ня гледзячы ні на якія труднасьці і перашкоды і ня спыніцца ніколі, бо нястрашна гэтаму росту нават наша нацыянальная трагэдыя, нават пагроза Беларусі зрабіцца калі-небудзь арэнаю сьмяротнай спатычкі тых дзьвёх сілаў, якія вырасьлі на сьвеце з крывавага мора бышае імпэрыялістычнае разаніны.

К. М.

„Justitia polonica“.

Нядаўна мы пісалі, што ў сучаснай „Вэрсальскай“ Эўропе, у якой пануе „etyka i polityka murzyńska“, нястае добрага, заправдна бізуна на ўсіх тых „мурынаў“, што носяць эўрапэйскія цыліндры...

Да таго, што мы пісалі, трэба дадаць, што міжнародны „мір“ і добрасуседзкія адносіны „мурынскіх“ дзяржаваў сучаснае Эўропы забясьпечываюцца ня толькі „сыстэмай закладнікаў“—нацыянальных меншасьцяў і іх „дзяржаўным біцьцём“—на якую вялікага прынцыпу „ўзаемнасьці“, але і тым, што можна назваць „кругавой парукай“ і „прафэсыянальным саюзам“ дзяржаваў-жываедаў...

Калі адзін з самых сьветлых галавоўў сумленьнем людзей сучаснае Польшчы, праф. Зьдзехоўскі, называе Рыжскі Трактат „zbrodnią“,—хаця можа з іншае прычыны, чым мы беларусы,—дык трэба сказаць наагул, што гэтая „zbrodnia“ ляжыць у самай аснове сучаснае Эўропы.

Дзеля таго неяк нядобра слухаць, як у высокай Лізе Народаў, у якую ўваходзяць толькі гэтыя „дзяржаўныя жываеды“ і ў якой зусім няма прадстаўнікоў „недабітых“ і „недарэзаных“ народаў недзяржаўных, разглядаюцца, як у судзе, справы паміж тымі і другімі.

Гэткім яўным „прафэсыянальным саюзам“ жываедаў і робіцца на нашых вачах успаўленая Ліга Народаў, якая ўсё больш адкрыта адкідае і траціць той маральна і гуманітарна праўны характар, які маніўся надаць ёй „ідэаліст“ Вільсон.

Нядаўна—на апошняй сэсіі—Рада Лігі ізноў зрабіла рад пастанаўленьняў, што амаль ня зусім закрывапаліі тую шчылку, праз якую дагэтуль малі крычаць да Лігі Народаў недапушчаныя ў гэтыя панскія харомы народы-ахвяры...

Вельмі сымбалічна і балюча-цікаўна для нас, меншасьцяў Польшчы, што пачын гэтых „процівілізонаўскіх“, процімаральных, процігуманітарных пастанаўленьняў мае гонар запісаць сабе „на прыход“ Дэмакратычная Польская Рэспубліка...

Польшча мае права запраўды пышацца гэтым першым сваім успехам на міжнародным грунце...

Як ведама, на адным з паседжаньняў Рады былі прыняты два пункты з чатырох польскага „wniosku“, што мае сваей шляхэтнай мэтай як раз яшчэ шчыльней заткнуць у Лізе Народаў раты ўсім крыўджаным меншасьцям, а асабліва народам „недзяржаўным“, якімі зьяўляецца большасьць нацыянальных меншасьцяў у Польшчы—беларусы, украінцы, жыды і фактычна на‛т немцы...

Для „ўрэгуляваньня процэдуры“ разгляду скаргаў нацыянальных меншасьцяў у Лізе Народаў Польшча прапанавала:

1. Каб скаргі пакрыўджаных меншасьцяў маглі падавацца ў Лігу толькі праз сяброў Рады, але не праз кожнага сябра Лігі, як было дагэтуль...

2. Каб скаргі ўнасіліся Радаю не праз падкаміслі Рады, як было дагэтуль, але выключна праз прадстаўнікоў дзяржаў, якія біруць на сябе поўную адказнасьць за такое выступленьне...

І гэта было прынята Радай.

Але п. Скірмунт дамагаўся яшчэ, каб усе скаргі паступалі ў Лігу толькі праз... зацікаўлены ўрад, на каторы падаецца жалаба, а ня проста ад пакрыўджаных, як дагэтуль было.

П. Скірмунт у 4 пункце прапанаваў так-жа зусім пазбавіць права падаваць скаргі... „міжнародныя арганізацыі“, гэта значыць—жыдоўскія...

Але абодва апошнія пункты нават для Рады Лігі пэказаліся за шмат... няпрыкрытымі!

Выясьняючы і падтрымліваючы свой „wniosek“, пан Скірмунт разьвярнуў усё „харастко“ такога парадку рэчаў, калі справы меншасьцяў будуць „najskuteczniej“ рэгуляваца „środkami wewnętrznymi“ зацікаўленага ўраду...

Прадстаўнік Польшчы меў „czelność“ даводзіць Радзе Лігі, што, як для Лігі, таксама і для меншасьцяў, якіх яна мае бараніць, будзе найлепей, калі Ліга будзе займацца імі толькі ў „ostatecznym wypadku“...

З усіх зьмешчаных у тэлеграме ПАТ абвестак зусім выразна рысуецца, як „найскутэчней“, паводле думкі польскага міністра, павінны „рэгулявацца“ справы меншасьцяў і іх скаргі ў Лізе Народаў.

Калі, напрыклад, польскі ўрад уціскае, пазбаўляе правоў „сваіх“ немцаў, адбірае купленую імі раней зямлю, дык, згодна з прапанаванай п. Скірмунтам „процэдурай“,—польскі ўрад спачатку „найскутэчней“ урэгулюе ўсю справу „środkami wewnętrznymi“.

„Інтэрвэнцыя-ж“ (увахол у справу) Лігі Народаў, паводле думкі п. Скірмунта, павінна мець месца толькі ў „ostatecznym wypadku“...

Было-б дапраўды вельмі цікаўна ведаць, што меў у думцы пан Скірмунт, кажучы гэтыя словы,—як маніўся ён точна азначыць мамэнт, калі наступае той „ostateczny wypadek“, калі Ліга Народаў ужо можа праўна, у мысьль яго новай „процэдуры“, умяшацца ў справу гвалту над пабітым немцам ці беларусам...

„Апошні выпадак“ у такіх справах гэта, як кажуць людзі,—такі, калі ўжо трэба зваць ня хвэльчэра, але папа ці ксяндза...

Цікаўна так-жа, хто, па думцы п. Скірмунта, будзе вырашаць пытаньне, ці надышоў ужо гэты мамэнт „апошняга выпадку“, ці меншасьць можа яшчэ крыху пацярпець: ці той-жа самы зацікаўлены ўрад, які б‛е да „апошняга выпадку“, ці, можа, хто іншы?...

Калі мы добра і правільна зразумелі п. польскага міністра, дык у справе, напрыклад, беларускай скаргі да Лігі Народаў яго „новая процэдура“ выглядала-б гэтак: Перад усім нам, беларусам, якіх б‛е ўрад пана Скірмунта, трэба было-б захаваньнем усей лёяльнасьці—зьвярнуцца да гэтага адзінага зацікаўленага ўраду з каректным запытаньнем: ці прызнае ён мамэнт адпаведным, каб зьвярнуцца ў Лігу са скаргай, ці—наадварот—мы, беларусы, яшчэ можам папярпець яго біцьцё да запраўднага „апошняга выпадку“, а зацікаўлены ўрад можа яшчэ „найскутэчней“ уладзіць справу сам?

Калі-б п. Скірмунт, ці які з яго калегаў, дапусьцім, прызнаў мамэнт адпаведным, тады беларусы могуць ужо зусім легальна і лёяльна напісаць свае жалі і скаргі да Лігі Народаў і перадаць усё гэта польскаму ўраду, каб далажыў у Радзе Лігі...

Цяпер нам зусім зразумела, дзеля чаго толькі польскі ўрад так дабіваецца, каб канешна мець свайго прадстаўніка ў Радзе Лігі...

Вось як ідылічна-лёяльна, як ідэальна-праўна прадстаўляюцца адносіны паміж дзяржаўнай уладай і „яе“ меншасьцямі прадстаўніку міжнародна-праўнай і наагул праўнай думкі сучаснай Польшчы, — пану Скірмунту, гэтаму, калі можна гэтак выразіцца, „польскаму Вільсону“... І калі ў старажытныя часы, у „рымскай Эўропе“ гаварылі аб „perfidia punica“, дык у нашыя часы ў барбарызаванай „вэрсальскай Эўропе“ XX сталецьця запраўды павінна была-б увайсьці ў пагаворку „justitia polonica“...

Суліма.

Заграні́чны капітал ужацоўваецца.

Дарваўшыся да ўлады, „чыстапольская“ буржуазная большасьць усімі сіламі стараецца ўмацаваць сваю ўладу, нават цаною выпрадажы дзяржаўнай маемасьці заграничным капіталістам. Газэты прыносяць усё новыя факты энэргічнай дзейнасьці ў гэтым кірунку. Вядомы хьенскі палітык, нацыянальны польскі герой, вывяўшы сябе ў часе вядомага паўстаньня на Горным Шлёнску,—Корфанты—вядзе перагаворы з аўстрыйскім капіталістам жыдам Бозэлем у справе горнай прамысловасьці на тым-жа Горным Шлёнску, які „вызваліў“ ад немцаў той-жа самы п. Корфанты. Трэба дадаць, што п. Бозэль знаходзіцца ў цесных адносінах з нямецкім фінансавым каралём Штынэсам, які супрацоўнічае з амэрыканскай групай капіталістаў Моргана і французскай Шрэйдэра. З прадстаўнікамі тэй-жа групы Моргана ў Лёндыне вёў перагаворы і цяперашні міністар фінансаў Кухарскі ў справе заграничнай пазычкі, ведама-ж пад добрыя процанты і заставы розных дзяржаўных прадпрыемстваў. За доляры Моргана мае быць заложаны ў Польшчы эмісыйны банк, гэта знача, такі банк, які будзе выпушчаць папяровыя грошы—банкноты. Эмісыйны банк зьяўляецца першарадным рэгулятарам усяго грамадзка-эканамічнага жыцьця—і гэты рэгулятар апыніцца ў руках заграничных капіталістаў.

Вялізарныя жырардаўскія прадпрыемствы, якія яшчэ ў 1919 г. перайшлі пад загад ураду, сучасны ўрад аддае французскім капіталістам, узамен за 20 мільярдаў мк., якія былі ўложаны ў гэтыя прадпрыемствы ўрадам. Вартасьць гэтых прадпрыемстваў перад вайной ацэніваліся ў сотні мільёнаў залатых рублёў, а цяпер за нэндзныя 20 мільярдаў марак аддаюцца саюзным капіталістам. Адтрымліваецца ўражаньне, быццам, нейкі магутны хаўрус міжнародных капіталістаў паступова апаноўвае галоўныя эканамічныя пазыцыі, становіцца панам гаспадарчага жыцьця краю, замяняе Польшчу ў падуладны сабе край.

Гэтае апанаваньне Польшчы заграничным капіталам, „выпрадажа Польшчы“, як кажуць польскія опозыцыйныя газэты, зусім не спатыкае спрацібу з боку польскіх капіталістаў, а наадварот — поўны спагад. І да гэтага як найлепей надаецца ўрад Хьена-Пяста. На першы пагляд гэта выдаецца супярэчнасьцю, што нацыяналісты прачышчаючы шлях для чужога капіталу, антысэміты—увахозяць у концахты з жыдоўскімі фінансістамі. Але гэта толькі супярэчнасьці слоў, а не інтарэсаў. „Польская большасьць“, змагаючыся з інародцамі, рознымі „нацыянальнымі меншасьцямі“ у сябе дома, дужа лёгка паразумеваецца з заграничнымі капіталістамі, ня гледзячы на тое, ці ён француз, ангелец, немец ці жыд. А робіцца ўсё гэтае дзеля таго, каб зацікавіўшы заграничных капіталістаў у гаспадарчым жыцьці Польшчы, заўсёды мець падтрыманьне гэтай магутнай сілы ў барацьбе і панявольнены ў сябе дома работнікаў і сялян. А заграничны капітал, умацаваўшыся ў Польшчы, пэўна-ж будзе яшчэ больш вызысківаць працоўны народ, чым свая родная буржуазія, якая жывучы ў краі, ўсё-ж такі прымушана лічыцца з напрамі шырокіх слаёў насяленьня, каб ня выклікаць небясьпечнага для яе панаваньня нездавольства.

Заграаічныя-ж капіталісты будуць мець на мэце толькі свае даходы і пад іх уплывам будзе праводзіцца ўся як унутраная так і замежная палітыка „незалежнай Польшчы. Газэты ўжо паведамілі, што хутка прыедзе ў Варшаву дарадчык па фінансавым справам, ангельскі фінансіст Ioung, для кантролю гаспадарчага жыцьця Польшчы, бо бяз гэтага кантролю заграничныя капіталісты не дадуць грошай. Урадовыя польскія газэты сьпяшаць пацешыць грамадзянства, што Ioung прыяжджае неофіцыяльна і будзе толькі госьцем польскага ўраду, якому ўрад не будзе ялаціць ніякай пэнсіі. Гэта зусім зразумела: Ioung прыяжджае, як даверанная асоба заграничных капіталістаў, будзе пільнаваць у Польшчы інтарэсаў сваіх даверыцеляў і зусім не патрабуе платы ад польскага ўраду, бо заплацяць яму тыя, хто яго паслаў і на чыю карысьць ён будзе працаваць.

Тое, што робіцца цяпер у Польшчы, крыху раней было зроблена ў цяперашняй Аўстрыі. Там таксама буржуазія, каб пазбавіцца фінансавага краху, за заграничную пазычку аддала важнейшыя крыніцы дзяржаўнага даходу замежным капіталістам. Праўда пасьля гэтага аўстрыйская карона устабілізавалася (спыніўся далейшы спадак яе вартасьці), але палажэньне работніцкіх масаў ад гэтага нічуць не палепшылася, наадварот, вызыск іх шмат павялічыўся ў той час, як задаваленьне патрэбаў народу, як напр. выдаткі на асьвету, на сацыяльнае забясьпечаньне і г. д. шмат паменьшыліся, бо для паноў крэдытараў зусім ня цікава, у якіх варунках жывуць працоўныя масы, а важна якнайбольш выцягнуць даходу з запраўднай ім краіны.

Цяпер у Варшаву прыехаў аўстрыяцкі канцлер Сэйпль, які так спрытна запрадаў сваю старонку, за што карыстаецца вялікай пашанай сярод усіх буржуазных палітыкаў. Ці ня думае пан Вітос павучыцца ў пана Сэйпля тым фінансавым камбінацыям, якія тэй у свой час так удачна правеў у Аўстрыі і якія цяперашні ўрад мае замер спрабаваць у Польшчы, каб выйсьці з сучаснага фінансавага крызісу.

Яз.

Што хочуць вывозіць з Польшчы.

Абшарніцкія арганізацыі робяць націск на ўрад, аб дазволе вывозіць збожжа за граніцу і гэтыя дамаганьні моцна падтрымлівае міністэрства земляробства. Абшарнікі, каб падтрымаць свае дамаганьні, апраўдваюці статыстыку ўраджаю. Згодна з гэтай статыстыкай, Польшча можа вывезьці за граніцу 400.000 *вагонаў збожжа.* Абшарнікі з гэтай крывіцы атрымалі-б ні больш ні менш, як толькі *24 трыльёны марак.* Усьлед за абшарнікамі ідуць цукраўнікі, якія абліччаючы, што ў гэтым годзе прадукцыя цукру будзе выносіць 420.000 тон (тона каля 61 п.) цукру, хочуць для ўнутранай патрэбы пакінуць 180.000 тон, а рэшту, г. зн. 240.000 *тон цукру* вывезьці заграніцу і атрымаць з гэтай крыніцы 6 мільёнаў фунтаў штэрлінгаў, альбо больш як *7 трыльёнаў марак.* Гэткім спосабам абшарнікі і цукроўнікі атрымалі-б больш за 30 трыльёнаў марак польскіх, г. ё. у тры разы больш, чым ёсьць у Польшчы ўсіх надрукаваных папяровых грошай.

Агітуючы за дазвол на вываз, абшарнікі і цукраўнікі пацяшаюць, што ад гэтага будзе вельмі вялікая карысьць для Польскага скарбу, бо ў Польшчы было-б шмат заграничнае валюты. Але-ж уся гэтая валюта застанецца ў кішанях капіталістаў, а калі-б скарб хацеў выкупіць гэтую валюту, дык прымушаны быў-бы надрукаваць новых 30 трыльёнаў папяровых марак, што яшчэ больш абясцэніць польскую валюту, ня гаворачы ўжо аб тым, што вываз хлеба і цукру за граніцу прычыніцца да ўздараганьня гэтых прадуктаў на ўнутраных рынках, а за тым яшчэ ў большай меры падніме ўзрост цэнаў і на іншыя тавары. Пэўна-ж абшарнікі і капіталісты на гэтым нічога ня страцяць, а што ад гэтага будзе цярпець працоўны селянін і работнік—іх гэта зусім не цікавіць.

Абшарнікі, будучы пэўнымі, што ўрад выпаўніць іхныя жаданьні, ўжо цяпер хаваюць збожжа, узьвічы-

ваючы цэны. Пазнанская збажжовая біржа афіцыяльна сьцьвярджае, што цэны на збожжа ідуць у гору з прычыны недахвату падвозу. Хьенакая прэса крычыць аб нэндзы абшарнікаў з прычыны недахвату грошай, і абшарнікі дамагаюцца ад ураду пазычак і залічак на будучыя дастаўкі, а тым часам атрымаўшы гэтыя крэдыты і залічкі спакойна чакаюць дазволу на вываз за граніцу, пазбаўляючы гарады і бяднейшых сялян хлеба, каб коштам дзяржаўнага скарбу і агулу насяленьня атрымаць тысячы мільярдаў.

Пашырайце коопэрацыю.

(Гл. № 9 „Вольны Сьцяг“)

За прыкладам Англіі пашлі працоўныя масы другіх дзяржаваў. Пазакладаліся коопэратывы ў Нямеччыне, у Францыі, у Італіі, у Даніі, у Фінляндыі і ў інш. У кожную такую арганізацыю запісывалася многа сяброў, якія жылі ўжо адным супольным жыцьцём. Паадзінокія коопэратывы злучаліся, па прыкладу ангельскіх, у коопэратыўныя саюзы, якія мелі свае гуртоўні, свае банкі, заводы, фабрыкі і інш., якія ўжо не зьяўляліся ўласнасьцю паадзінокіх капіталістаў, а складалі ўласнасьць народу, ўласнасьць пайшчыкаў, дзеля гэтага сябры іх самі павінны былі дбаць аб пашырэньні прадпрыемстваў, аб павялічэньні даходнасьці сваіх крамаў, бо ўвесь даход ішоў на патрэбы ўсей арганізацыі, а не ў кішаню паадзінокіх капіталістаў.

Коопэрацыя бывае дваякая. Спажывецкая і вытворчая. Для беларускага народу, які ў сваей большасьці есьць земляробам, вельмі добра было-бы ўтварыць коопэрацыю, якая займалася-бы збытам усяго дамовага. Цяпер, калі селяніну трэба прадаць які-небудзь пуд жыта ці чаго іншага, ён шукае купца, які дае яму цану па свайму пагляду. А каб была якаясь арганізацыя, якая-б аб'ядняла сялян дзеля агульнага збыту, было-бы куды ляпей. І часу меней марнавалася-б і цану можна было-б узяць лепшую. Возьмем хоць-бы малочныя прадукты. Гаспадар мае дзьве каровы. У яго астаецца гарнец малака дзеля прадажы. У другога таксама астаецца столькі і ў трэцяга і т. д. Нясьці прадаваць усім—трата часу, а калі ўмовіцца і па чарзе прадаваць цэлаю вескаю—астаецца многа лішняга часу, які можна скарыстаць для палепшаньня сваей гаспадаркі. У другой палове дзевятнаццатага веку невялічкая старонка, меншая куды за Беларусь, страшэнна была вынішчана вайною. Ня было ніякага ратунку. Народ мёр, як мухі. Некалькі чалавек узяліся за працу па арганізацыі сельска-гаспадарскіх коопэратываў. Многа працы палажылі яны пакуль пераканалі сялян, што ім многа выгадней прадаваць свой тавар агулам, а таксама і купляць з першых рук, мінаючы перакупшчыкаў. У скорым часе Данія пакрылася такімі коопэратывамі. Сяляне пераканаліся, што за лепшы, сьвежы тавар плацяць лепей, дзеля гэтага зьвярнулі большую ўвагу на земляробства. Пазакладалі гаспадарчыя школы ўсіх тыпаў. Данія цяпер багаты культурны край. Ці возьмем за прыклад Нямеччыну. Там коопэрацыя пусьціла вялікія карэньні. Тысячы коопэратываў аб'яднала сялянства дзеля збыту сваіх тавараў. Многа коопэратыўных фабрык і заводаў покрываюць Нямеччыну, з якіх карыстаюцца ня толькі немцы, а іншыя народы. Ірляндцаў у барацьбе за сваю волю навучыла коопэрацыя. Дзякуючы коопэрацыі пазнанскія палякі ня былі абнямечаны ў часы нямецкага там панаваньня. Адным словам коопэрацыя навучыла сялян як ляпей гаспадарыць, каб мець найболей карысьці, праз коопэрацыю яны дайшлі да высокай ступені культуры. Коопэрацыя вучыць нас быць солідарнымі, ісьці да сваіх мэтаў не адзінкамі, а з'арганізована, адною моцнаю сьцяною. Праз коопэрацыю працоўны народ вырвецца з капцюроў буржуазіі і капіталістаў. Коопэрацыя дасьць нам магчымасьць стаць гаспадарамі ў сябе ў хаце. Наш селянін—той-жа змучаны вайной датчанін, якому ніхто не памог, як толькі ён сам сабе. Пара і нам узяцца за працу і памагчы самым сабе. Бо, калі не поможам сабе, то прыдзе час, калі станем запраўднымі парабкамі на сваей роднай зямельцы. Дык усе да працы! Няхай ня будзе ні аднэй вёскі, дзе-б ня было коопэратыву. Вясковыя коопэратывы злучацца ў павятовыя, павятовыя ў краёвыя. Адчыняцца свае фабрыкі, майстэрні, школы ў сваей роднай мове. Ў Заходняй Беларусі на коопэрацыю зьвярнулі вялікую ўвагу. Коопэратывы там злучаны ў адну моцную арганізацыю, які завецца „Цэнтрабелсаюз“. Пры цэнтрабелсаюзе маюцца свае майстэрні: бляхарская, канатная і інш. Ёсьць коопэратыўнае выдавецкае таварыства, якое выдала і выдае беларускія кніжкі, падручнікі для школ, наагул шырыць беларускую культуру і прасьвету, бо галоўнаю пружынаю ўсяго ёсьць навука. Толькі асьвета навучыць нас распазнаваць хто наш вораг, а хто прыяцель. Толькі праз асьвету, праз школу наша грамадзянства дойдзе да коопэратыўнага ідэалу і зразумее, што коопэратыў—гэта ўласнасьць грамады, ўласнасьць народу. Ня трэба шкадаваць працы, ня трэба баяцца ніякіх перашкодаў, але бодра, сьмела трэба йсьці да працы на коопэратыўным полі.

М. Ш.

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

18 верасьня ў Кракаве распачалася забастоўка, ахапіўшая ўсе мэталургічныя і сталярскія фабрыкі. Бастуе каля 8.000 асобаў. Прамыслоўцы пасьля перагавораў згадзіліся на 77% прыбаўкі за жнівень і 98%—за верасень, а таксама на рэгуляваньне платы, згодна з данымі камісіі для досьледаў узросту дарагоўлі ў Кракаве.

У часе пабыту аўстрыяцкага прэм'ера ў Польшчы абгавораны і прыгатаваны цэлы рад умоваў паміж Польшай і Аўстрыяй, рэгулюючых адносіны і абмен паміж абедзьвюма дзяржавамі.

Спорная справа паміж Польшчай і Чэхамі аб Яварыне ізноў адложана ў Радзе Лігі Народаў.

У мініст. асьветы працуе новая камісія, якая мае мэтаю, як мага паменшыць выдаткі на школы, аднак „бяз шкоды для агульнай справы народнае асьветы“... Здаецца і так ужо вялікая эканомія зроблена на асьвеце нацыянальн. меншасьцяў.

Да Варшавы хутка мае прыехаць вядомы францускі сэнатар Бэранжэ, які робіць вялікі аб'езд па ўсей Сярэдняй Эўропе для ізучэньня стасункаў фінансавых, гаспадарчых і нацыянальных у Югаславіі, Румыніі і Польшчы. Пан Бэранжэ мае замер пабыць трохі ў Варшаве, пасьля ў Белградзе, далей у Празе, Будапэшце і Вене...

Што даведаецца гэты госьць Польшчы, сядзючы ў Варшаве аб „стасунках нацыянальных“ у Польшчы, можна прадбачыць наперад... Рэстараны ў Варшаве ня кепскія... Ёсьць нават кухары-французы, гэтак кажучы „кулінарныя аташэ“ пры міністэрстве заграмічных спраў... Можна быць пэўным, што дарагі госьць запраўды дарагі, але на гэтую „пазыцыю“ буджэту польскі ўрад грошай не шкадуе—гэта не асьвета... павязе да Францыі самыя праўдзівыя і дакладныя „даныя“ (запраўды—„дадзеныя“)... аб гэтых нацыянальных стасунках, а ў-ва ўсякім выпадку—найлепшыя ўспаміны аб пабыце ў Польшчы.

На парадку дня ваеннай камісіі Сойму пастаўлены новы праект ураду аб абавязковай для ўсіх ваеннай службе.

У Варшаву вярнуўся мін. фін. Кухарскі, які езьдзіў да Парыжу, Лёндыну і Жэнэвы ў справе заграмічнае пазычкі для Польшчы...

Распачалася ў Варшаўскім Акружным Судзе галосная справа аб забойстве б. прэзэса Гал. Зямельнага Ураду п. Слевінскага пакрыўджаным памешчыкам за забраны ў яго маёнтак.

„Dźwiganie Kresów Wschodnich“.

„Крэсамі ўсходнімі“ дапраўды пачынаюць „цікавіцца“ ў Польшчы. У „Gazecie Warsz.“ надрукована адозва „Польск. Тавар. Апекі над Крэсамі“, у якой арганізатары Т-ва., з п. Тромпчыньскім на чале, завуць польскае грамадзянства да „чыннай працы“ на Крэсах. Мэты гэтае „працы—добра ведамыя.

„Т-ва, мае заданьнем умацненьне польскага „жывёлу“ на Крэсах, усялякімі срэдствамі культурнае і грамадзянскае дзеяльнасьці, а таксама спагадлівай і скутэчнай дапамогай мяйсцоваму нясяленьню—ў процідзеяльнасьць дэмагагічнай і рэвалюцыйнай акцыі дзеячоў варожых Дзяржаве і Народу польскаму, якія (хто-ж такі...—можна разумець і так і гэтак... кепска пішуць паны „апякуны...) выбралі сабе гэтыя абшары для сваей асабліва-энэргічнае дзеяльнасьці“...

„Патрэбны грошы. Патрэбны на Крэсах польскія лямэнтары і кніжкі, школы, капліцы, тэатры, чытальні, патрэбна помач для асаднікаў... і г. д...“

„Барацьба за Крэсы, як кожнае змаганьне, каб перамагчы, вымагае перад усім, як казаў Наполео“: грошаў, грошаў і йшчэ раз грошаў“...

Гэтак пішуць ідучы на нас, варшаўскія Наполеоны...

23—30 пачнецца па ўсей Польшчы „wielki tydzień kresowy“—Будуць зьбіраць грошы на полёнізацыю Беларусі і Украіны.

Ад гэтага абвешчанага адозвай „dźwigania kresów wschodnich“ нічога добрага чакаць няма чаго...

Але... Бог ня выдасьць,—хьена ня зьесьць.

Змаганьне профэсыянальных саюзаў у Лодзі з зьмяншэньнем рабочых дзён.

З прычыны таго, што зьмяншэньне дзён працы ў тэкстыльных фабрыках у Лодзі прымае пагражаючыя разьмеры, у гэтай справе адбылася конфэрэнцыя ўсіх клясавых профэсыянальных саюзаў, уваходзячых у склад акружнай камісіі проф. саюзаў. На конфэрэнцыі выясьнілася, што выключаючы 4 фабрыкі, бадай усе іншыя тэкстыльныя фабрыкі працуюць цяпер 3—4 дні ў тыдзень. Толькі льняная прамысловась у Жырдаве і Чэнстахове працуе нармальна. Істнуючы крызыс выклікааны прамыслоўцамі, якія гэткім спосабам хочуць прымусіць урад да выдачы ім большых крэдытаў, а пры гэтым баяцца, каб работніцкія заработкі, якія рэгулююцца кожныя два тыдні, ня былі занадта высокімі. Палітыка прамыслоўцаў скірована да стварэньня штучнага крызысу.

Галоўны ўрад проф. саюзу пастанавіў зьвярнуцца да прымыслоўцаў з мэморыялам, жадаючы, каб фабрыкі працавалі 6 дзён на тыдзень, ставячы ў залежнасьці ад адказу сваю далейшую дзеяльнасьць. Конфэрэнцыя прыняла рэзолюцыю, адабраючую замеры галоўнага ўраду ў справе барацьбы з крызысам, абяцаючы падтрыманьне.

С. С. Р. Р.

Украінізацыя вучэбных і культурна-асьветных установаў.

Рада Народных Камісараў выдала дэкрэт аб мерапрыёмствах у справе ўкраінізацыі вучэбных і культурна-асьветных установаў.

Згодна з дэкрэтам, пераход установаў сацыяльнага выхаваньня на ўкраінскую мову павінен быць закончаны ў працягу двух бліжэйшых гадоў. У гэты-ж тэрмін пераходзіць на ўкраінскую мову выкладаньне ў-ва ўсіх вучэбных установах прафэсыянальнай асьветы. Наркамасьветы даручана прыняць меры да забясьпечаньня як пачатковай, так і вышэйшай школы настаўнікамі, уладаючымі ўкраінскаю моваю. Пастаноўлена зрабіць перагрупаваньне школ і настаўніцкага пэрсаналу адпаведна ліку ўкраінскага жыхарства тых ці іншых мяйсцовасьцяў.

Пры запаўненьні катэдраў у школах прафэсыянальнага тыпу НК Асьветы запрапанавана зьвяртаць увагу на знаёмства кандыдатаў з украінскаю моваю. Украінская мова і ўкраіназнаўства ўводзяцца ў-ва ўсіх неўкраінізованых школах, як абавязковы прадмет з пачатку наступнага году.

Нарэшце, даручана НК Асьветы пашырыць выдавецтва падручнікаў і папулярнай літэратуры на ўкраінскай мове.

НЯМЕЧЧЫНА.

Нямецкі парлямэнт мае быць склікаеы ў наступным тыдні. На павестцы—вялікае важнасьці справа рэформы валюты і перагавораў з Францыяй.

Фінансава-гаспадарчае палажэньне Нямеччыны даўно пагражае катастрофай. Гаспадарсьцьвены доўг яе дайшоў ужо да шалёнай лічбы 2380,7 більёнаў марак... Толькі за 10 дзён верасьня ён павялічыўся, дзякуючы выпуску папяровых грошай на 1184,4 більены... Курс даляра на бэрл. біржы перайшоў за 120 міл. марак. Выпушчаны ўжо паперкі на 100 міл. марак. Гатуюцца да выпуску—па 500 міл., а нават па 1 мільярду марак... Гэтак ня было нават у Радавай Расеі.

Залатая пазыка унутры краю дала ужо больш, як 75 міл. залатых марак, але гэта капля ў моры...

Дарагоўля ў Нямеччыне ўсе расьце... На яе грунце растуць рузрухі і забурэньні сярод працоўнага люду. Растуць і забастоўкі. У Бадэну гатуецца агульная забастоўка. У Бэрліне адбылася галодная дэманстрацыя кабет проці магістрату. Камуністычны рух пашыраецца.

Гішпанскі пераварот.

Ператварэньне прававога гаспадарства ў ваенную дыктатуру пашыраецца і паглыбляецца. Як і італьянскі кароль у руках фашыстаў, так і гішпанскі кароль стаўся лялькай у руках ваеннай партыі.

Дэкрэт аб разгоне парлямэнту ўжо падпісаны каралём.

Падпісаны каралём і дэкрэт аб спыненьні ўсіх гэтак званых „констытуцыйных гарантыяў“, г. зн. —усіх грамадзянскіх свабодаў—слова, друку, руху, сабраньняў, нятыкальнасьці асобы, памешканьня і г. д...

Гэта значыць у краі ўведзена ў той ці іншай форме ваеннае палажэньне... А гэта паказывае, што ваенная дыктатура дастанецца недарма, але пагражае хатняй вайной...

Рівэра далей прадставіў каралю да подпісу дэкрэт аб замене ўсіх цывільных губэрнатараў ваеннымі...

Адбудзецца суд над усімі міністрамі папярэдняга ўраду, галоўным чынам за няўдачу ў Мароко.

Весткі аб новай рэвалюцыі ў Баўгарыі.

З Прагі даносяць, што ў Баўгарыі, быццам, выбухла новая рэвалюцыя са староны стэрарызаваных новым урадам рабочых і сялян пад кіраўніцтвам камуністаў. Але з Вены баўгарскае пасольства адкідае гэтыя пагалоскі.

У новым гаспадарстве Ірляндыі.

19 г. м. адбылася першае паседжаньне ірляндзкага парлямэнту. Прэзыдэнтам вольнага гаспадарства ізноў выбраны Коогрэв. У склад новага парлямэнту ўваходзяць 44 рэспубліканцаў-незалежнікаў, але яны ня будуць дапушчаны да паседжаньняў парлямэнту пакуль ня зложаць прысягі каралю,—згодна з ангельска-ірляндзкай умовай.

Конфлікт грэка-італьянскі.

Справа конфлікту Грэцыі і Італіі можа лічыцца фармальна скончанай, прынамсі ў Лізе Народаў.

На апошнім паседжаньні Рады Лігі Народаў быў прыняты зрэдагаваны Гюмансам адказ Радзе Паслоў, у якім Рада як быццам зракаецца свайго права судзіць такія справы, як самаўпраўства Італіі, захапіўшай сілаю аружжа грэцкія астравы.

Гэтае рашэньне, прынятае пад націскам італ. дэлег. Саландры, вызвала рэзкі спраціў, з боку некаторых сябраў Рады, на чале з вядомым швэдзкім сацыялістам Брантінгам.

Дробныя спорныя пункты, як кажуць, будуць переданы на рашэньне Трыбуналу ў Гаазе.

Пабачым толькі, ці выпаўніць Італія свае абяцаньне ачысьціць да 27 верасьня грэцкія вастравы...

Справа Р'екі.

Як ведама самаўрад „вольнага места“ Р'екі (Фіуме) распаўся. Прэзэс Установчага Сойму, які кіраваў ад пачатку 1919 г. местам, вышаў у адстаўку. Тады італьянская рада міністраў, па думцы Мусоліні, назначыла ваенным губэрнатарам места і ўсяго абшару Р'екі свайго генарала Джардіно.

Гэта, як ведама, вызвала вялікае раздражненьне ў Югаславіі, для якой Р'ека зьяўляецца важным портам.

Уся справа моцна пагражала вайной.

Цяпер, пад націскам большасьці прыхільных да Югаславіі дзяржаваў, Мусоліні даў выясьненьні да ўсей справы.

Ваенны губэрнатар назначаны толькі для забесьпячэньня парадку тымчасова. Але да гэтага Мусоліні дадае, што Р‘ека ня можа ўтрымацца як вольны горад, ня маючы скуль узяць 40 міл. лiраў, якія патрэбны ёй у год... і ня маючы аружнай сілы, каб забясьпечыць мірнае развіцьцё места...

Італія можа зрабіць гэтыя ахвяры, але яна мусіць ведаць, на што дае...

Акурат гэта самае кажа і Югаславія...

Да чаго прывядуць перагаворы абедзьвюх, няведама.

З газэт.

Да характэрыстыкі П. П. С.

Мы ўжо пісалі аб выступленьнях п. Язэпа Пілсудскага на публічных лекцыях ў Львове і ў Вільні. Цынічная шчырасьць яго, з якой ён раскрываў усе свае шахрайскія палітычныя „posunięcia", выклікала абурэньне ня толькі ў беларусаў, але і ў лепшай часткі польскіх дэмакратаў. Вось, польскі журнал „Przegląd Wileński" надрукаваў пад загалоўкам „Hokus-pokus" дужа справядлівую крытыку дзейнасьці і выступленьняў гэтага „бышага сацыяліста".

Стацыя гэта зрабіла сярод пэпээсаў і другіх „пілсудчыкаў" такое ўражаньне, як палка, калі яе ўткнуць у муравейнік. Адзін з іх прыслаў у рэдакцыю „Przegl. Wil." пісьмо з словамі найвялікшага абурэньня. З гэтае прычыны рэдакцыя „Prz. Wil." ў апошнім нумары піша:

Што фанатычным паклоньнікам асобы „Камэнданта" крытыка яго́ных слоў і ўчынкаў магла непадабацца, гэта рэч зусім зразумелая і натуральная,—але больш дзіўна тое, што гэны наш падпішчык належыць да П. П. С. Што ўласьціва злучае цяпер польскіх сацыялістаў з першым маршалкам Польшчы, апрача ўспамінаў аб супольнай мінуўшчыне? Але асабістае пачуцьцё не павінна ўлываць на орыентацыю і перакананьні палітычнага дзеяча. Сацыялістамі былі і цяперашні прэзыдэнт Француская рэспублікі, Мільеран, і даверaны чалавек Пуанкарэ, Вівіяні, і правадыр італьянскіх фашыстаў, Мусоліні. Але ані францускія, ані італьянскія сацыялісты не пачуваюць ніякае супольнасьці з былымі таварышамі, ды нават тым вастрэй змагаюцца з імі.

Лекцыі Пілсудскага ў Вільні былі апотэозай штыхоў, палітыкі „зробленых фактаў" і маладога нацыяналізму, процілежнага пудлівым, старэчым і опортуністычным эндэцкім мэтадам. Ня было ў іх ні слова аб брацтве народаў, аб лёзунгах міжнароднага пралетарыяту, аб барацьбе з сацыяльнай рэакцыяй,—ня было нават найменшае адзнакі спогаду для ідэалёгіі, якая дагэтуль фармальна абязывае ўсіх сацыял-дэмакратаў, а значыць і П. П. С.

Аднак, цікаўная рэч, што крытыка, да таго зусім об‘ектыўная, выступленьняў Пілсудскага найбольш забалела чыннаму сябру (а мо‘ цяпер толькі сымпатыку) П. П. С. Мы бачылі також, што адным з найбольш шчырых арганізатараў овацыяў для Пілсудскага быў гэтак сама чынны сябра, ці сымпатык (бо гэта ўсьцяж зьмяняецца) Польскай Партыі Сацыялістаў. Дык што-ж ў істоце сваей прадстаўляе П. П. С. наагул і яе віленская філія асабліва?

Пытаньне гэтае стаецца даволі актуальным, калі паставім побач хаця-бы такія факты: з аднаго боку П. П. С. офіцыяльна кажа аб зьліжэньні з Бундам, а з другога—імя прывадыра віленскіх пэпээсаў стаіць на першым месцы ў адозьве, што заклікае даваць грошы на куплю крыжа для біскупа Бандурскага...

Трудна быць больш усестароньнімі!

Так, для *сацыялістаў*—трудна, але для *нацыяналістаў з „сацыялістычным фігавым лістком"*—зусім лёгка і натуральна!

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

ХРОНІКА.

Мэморыял Літоўскага Камітэту. Тымчасовы Літоўскі Камітэт ў Вільні падаў 4 верасьня г. г. Радзе Міністраў у Варшаве мэморыял, у якім пералічываюцца крыўды і рэпрэсыі адносна літоўскага народу ў межах Польшчы, стасаваныя мяйсцовай адміністрацыяй, асабліва ў справах асьветы і прэсы. Зьмест мэморыялу будзе паданы ў чарговым нумары.

Новая староства. Згодна з плянам адміністрацыйных уладаў аб зьмене граніцаў крэсовых паветаў істнуе праект утварэньня двух новых староставаў: Эйшыскага і Маладэчынскага і скасаваньня Валожынскага. У склад Эйшыскага павету, згодна з праектам, будуць уваходзіць гміны: Эйшыская, Радунская, Палецкішкая, Каняўская, Заблоцкая, Сабакінская, Алькеніцкая і Рудзіская. У склад Маладэчынскага павету ўвайшло-б 11 гмінаў, паміж імі некаторыя з скасованага Валожынскага пав.

Хлеб зноў падаражэў. Абвешчаны цэньнік саюзу пекараў з 20 верасьня вызначыў цану пытляванага хлеба—5000 мк., а чорнага 3500 мк. за фунт.

Выкіданьне на вуліцу. Газэта „Ziemia Ojczysta" падае гэткі факт: 10 гэтага месяца здарыўся абураючы факт, а іменна тры сям‘і былі выкінуты на вуліцу з сваіх памешканьняў праз ксяндза Савіцкага, з дому № 8 пры вул. Сьв. Міхала, які дом быў пад загадам кс. прэлата Савіцкага. Справа прадстаўляецца вось як. Праз два тыдні пасьля тэрміну кватэранты прынясьлі ксяндзу патрэбную плату, якой ксёндз ня прыняў, сказаўшы, што возьме, як установіцца валюта і, нічога ім ня кажучы, падаў у суд. Калі кватэранты даведаліся, што іх засудзілі на высяленьне, дык прышлі да ксяндза і прапанавалі яму плату, колькі ён хоча, але ксёндз іх супакоіў, што з памешканьняў іх ня выкідае і грошай ня ўзяў. Людзі паверылі, бо каму-ж верыць, калі не ксяндзу, і спакойна сядзелі, не апэлюючы да суду. Але калі прайшоў тэрмін апэляцыі, тады ксёндз пры дапамозе ўладаў выкінуў кватэрантаў, якія цяпер ня маюць страхі над галавою і начуюць на дварэ. Вось якая ў ксяндза Савіцкага „любоў да бліжняга", аб якой ён так часта гаворыць ў касьцеле.

Беларускія ксяндзы з прычыны брахлівых паклёпаў, зьмешчаных ў эндэцкай газэце „Dziennik Wileński", цягнуць рэдактара гэтай газэты да судовай адказнасьці.

Клясавы Профэсыянальны Саюз гарадзкіх работнікаў зьвярнуўся да Магістрату з жаданьнем выплаты да 1 кастрычніка ўсей нявыплачанай да гэтага часу платы. У выпадку невыпаўненьня гэтага дамаганьня Саюз заяўляе, што складае з сябе адказнасьць за магчымыя вынікі.

26 жніўня ў м. Клецку Несьвіскага пав. адбыўся справаздаўчы мітынг, наладжаны паслом Рагуляю.

Весткі з вёскі.

М-ка Вішнева, Валожынскага пав.

На Загорнай вуліцы 8 верасьня была вечарына сялянскай моладзі, але-ж скончылася яна ня вельмі „добра".

З „арыстакратычнай" вечарыны (паліцыянтаў, асадніхаў, бюро-адбудоўцаў, шпікоў, шляхцюкоў і г. д.), якая была на другой вуліцы, прышоў п‘яны паліцыянт з адным хлапцом, які знаходзіцца пад судом за тое, што скалечыў гр. Д. Убачыўшы гэтага хлапца нашыя хлопцы адразу запрапанавалі яму выйсьці з хаты, бо каму ахвота гуляць разам з гэткім чалавекам. Але ён, чуючы сябе пад апекай паліцыянта, адмовіўся і зараз-жа зьвярнуўся да паліцэйскага; а той і так ужо быў злы, што дзяўчаты ня хочуць з ім танцаваць, накінуўся на хлапца Яську Пятровіча і стаў выкідаць яго з хаты.

Але Яська Пятровіч—разьвіты і разумны чалавек, да і па прыродзе дужы—ня даўся, каб над ім зьдзекаваліся, ды й хлапцы прышлі на дапамогу, абураныя тым, што паліцыянт баронячы бандыта, сам робіць непарадкі і напрасілі і яго пакінуць вечарыну. Тады паліцыянт падышоў да шпіка, (які быў на вечарыне і ніхто ня ведаў, што ён шпік), і стаў з ім радзіцца, як быць. Размова йшла панямецку: яны думалі, што ніхто іх не зразумее і шпік радзіў паліцэйскаму пакінуць вечарыну, а ён—шпік—пастарацца справакаваць хлапцаў.

Яська П., які добра разумее нямецкую мову, падышоў да іх ды й кажа таксама панямецку: „Дурні-вы; думаеце, што ніхто ня знае вашых подлых замераў" і пачаў іх стыдзіць, што яны ня есьць абаронцамі спакою і грамадзкага ладу, а толькі бароняць бандытаў. Усе прысутныя запялі: «Ад веку мы спалі», а пасьля некаторыя палякі-рабочыя з заводу—„Czerwony Sztandar"... І пад гукі гэтых песьняў сялянскай моладзі шпік і паліцэйскі пасьпяшылі пакінуць вечарыну.

Месьтачковы.

В. Бакачы, Стаўпецкага пав.

Каля нашае вёскі ёсьць двор Малыя Крывічы пана Гурскага, ў якім мы мелі супольную пашу. Колькі разоў мы ўжо судзіліся за яе, але ні да чаго не даходзілі. Не дайшлі мы і цяпер. Пан Гурскі падаў ў суд, што мы спасьвілі яго атаву. Судзьдзя прысудзіў у яго карысьць паўтара мільёна марак; гэта толькі за адну сенажаць, а за другія яшчэ будуць суды, але калі на іх будуць такія сьведкі, як пан Кучэўскі з м. Борак, дык і гэтыя праіграем. Ён прысягаў, што на спашчанай намі сенажаці касілі аж тры разы. Але да праўды мусіць ня дойдзем, ды й дзе яна будзе, калі адзін пан судзіцца, другі судзіць, трэці сьведчыць, а чацьверты прысягу дае. Узяць-бы хоць школу. Калі мы прасілі сваей роднай беларускай школы, дык нас празвалі бальшавікамі. За што? Хіба за тое, што мы хочам, каб нашы дзеткі вучыліся шанаваць сваю мову, сваю бацькаўшчыну. А калі праваслаўныя дзеці адмовіліся вучыць каталіцкія малітвы і катэхізм, дык вучыцелька пачала страшыць іх паліцыяй і інш. Як відаць, надагогі вельмі добрыя. Ды столькі ўсялякіх крыўдаў, што і валовай скуры ня хваціць, каб напісаць ўсё.

Бакачоўскі.

Жальба да беларускіх паслоў.

Чытаючы ў газэтах аб мітынгах беларускіх паслоў па другіх паветах ды вокругах, вялікі жаль ахопливае нас жыхароў Ваўкавыскага павету. Ня ўжо-ж мы горшыя ад другіх? Ды чаму мы такія няшчасныя, што да нас ніводзін з паслоў вачэй не пакажа? Ці-ж мы не беларусы? І мы-ж вас пасылалі сваімі галасамі да Сойму, а дзеля таго жджом дарагога слоўца пацехі ў жыцьці цяжэнькім. Прыедзьце! Пакажэцеся! Каб мы хоць выліі перад вамі сваю бяду-гора, мо' лягчэй будзе на грудзёх! Дык чакаемо, дарагія паслы, спатканьня! Ўкіньце ў нашыя душы хаця маленькую іскру надзеі на лепшую будучыну. А то нам там цесна, душна, бязвольна, бяздольна і трудна жыць!

Выбаршчыкі Ваўкавыскага павету.

УСХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

З Менску.

Беларуская літэратура на с.-г. выстаўцы. З прычыны таго, што на Усесаюзнай сельска-гаспадарчай выстаўцы вельмі цікавяцца літэратурай на беларускай мове, Высткамбел паслаў ў Маскву ўсе выданьні беларускага выдавецтва і Народнага Камісарыяту Земляробства Беларусі.

Прыезд новых прафэсароў у Б. Д. У. Нядаўна ў Беларускі Дзяржаўны Унівэрсытэт прыехалі новыя прафэсары па гэткіх дысыплінах: па зоолёгіі—проф. П. А. Мавродзіадзі, па Заходня-эўрапейскай літэратуры—праф. А. А. Евлахаў, выкладчык статыстыкі — А. М. Арцымовіч, прафэсар астраноміі—А. А. Міхайлаў.

Таксама прыедзе праф. дзяржаўнага права—В. Н. Дурдзнеўскі.

Выезд Ігнатоўскага на нараду Наркомаў Асьветы С. С. Р. Р. Народны Камісар Асьветы Беларусі Ігнатоўскі і намесьнік Камісара Каранеўскі выехалі ў Маскву на нараду Народных Камісараў Асьветы Радавых Рэспублік.

Намесьнікам Камісара Асьветы Беларусі назначаны Усьпенскі.

Навуковая праца ў Случчыне. У Менску спыніўся вядомы навуковы працаўнік А. А. Сержпутоўскі, які едзе ў Случчыну для навуковых працаў.

Ахвяры на прэсовы фонд.

Ад гр. Аўгені Дылеўскай—50.000 мк., ад А. Вініцкага—10.000 мк.

Усячына.

Перадача фатаграфіі па радыё.

Ангельскія электрыкі Д-р Фурньэ д‘Эльб і Эстрэнж Мэлон знайшлі спосаб перадачы фатаграфіі па радыё.

Сыстэма перадачы вельмі простая. Прыёмная альбо перадатачная радыё-станцыя злучаецца з пісоўнай машынкай. Фатаграфія альбо малюнак раскладаюцца на цэлую сыстэму кропак рознай велічыні, разьмешчаных ў форме сеткі.

Пры карыстаньні 10—15 кропкамі рознай велічыні можна мець досыць ясную перадачу малюнка.

Новае ў гіпнозе.

За апошнія два гады гіпнотызм, забыты ў працягу доўгага часу, зноў быў выкліканы да жыцьця. Сучасныя дактары ўжываюць гіпнотызм для чыста мэдыцынскіх мэтаў.

Паміж іншым гіпнотызм ужываецца каб абмінуць болі пры радох ў кабет.

Загіпнатызаваная кабета раджае, не адчуваючы ніякай болі і нават прачнуўшыся не адчувае ніякай утомленасьці.

Таксама гіпноз дапамагае рабіць і другія апэрацыі.

Рэдактар-Выдавец Я. Лагіновіч.

Друкарня Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.